

ПАМ'ЯТІ В. Ю. ГАНКЕВИЧА. НЕКРОЛОГ

30квітня 2014 р. у м. Сімферополі пішов із життя наш добрий друг, колега, видатний український дослідник історії і культури кримських татар доктор історичних наук, професор Віктор Юрійович Ганкевич.

Він народився 20 вересня 1968 р. у с. Гладківка Голопристанського р-ну Херсонської області. Віктор з відзнакою закінчив середню школу № 11 у Херсоні й усе життя вважав себе патріотом цього міста, але все ж таки душою був прив'язаний більше до своєї малої батьківщини – одного з найбільших і найцікавіших селищ України Голої Пристані, що простягається декілька кілометрів уздовж мальовничих берегів Дніпра, де він зростав у домівці бабусі. Перші роки життя та юнацтво, проведені в оточенні простих людей із широкого українського степу, заклали в майбутнього історика глибоку, природну любов до Батьківщини, а також такі притаманні йому все життя риси характеру, як наполегливість, працелюбність, підприємливість, чуйність і весела вдача. Все своє життя В. Ю. Ганкевич був беззастережним патріотом. Пригадується такий неординарний та навіть певною мірою небезпечний за радянських часів крок для студента-історика, як зроблений ним власноруч ще в 1990 р. каліграфічний напис “Українська Народна Республіка” над політичною картою світу, що прикрашала його кімнату в гуртожитку.

У 1985 р. В. Ганкевич вступив на історичний факультет Сімферопольського державного університету (пізніше – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського). Один з іспитів приймала майбутня колега по кафедрі історії України Ж. М. Мона, яка поставила оцінку “задовільно” і фактично завалила абітурієнта, але його врятувало направлення на навчання, що він мав від Херсонського обласного відділу освіти. Згодом досить впливовий професор Ганкевич неодноразово жартома нагадував колезі про її “помилку”, що ледве не спрямувала його життя в інше русло. Після року навчання в університеті В. Ю. Ганкевич був призваний до лав Радянської Армії. Службу проходив поблизу відомого ядерного полігону “Семіпалатинськ” у Казахстані. Важкі умови служби в екологічно небезпечному місті, безумовно, негативно позначилися на стані здоров'я майбутнього науковця. Однак він достойно виконав свій обов'язок, і надалі спогади з армійського життя були одним з улюблених сюжетів розповідей

сержанта запасу В. Ганкевича в колі друзів. За його словами, два роки служби (1987–1989) не лише дали йому значний життєвий досвід, а й створили можливість ретельно обдумати шляхи подальшої розбудови життя. Відтоді ним було прийнято свідоме рішення спробувати себе як науковця та, можливо, громадського діяча.

Звичайно, для цього в умовах Радянського Союзу, коли історична наука належала до елітарної ідеологічної сфери, до професійного заняття якою, як правило, допускалося лише обмежене коло осіб, реалізація таких планів потребувала ретельних підходів. Імовірно, найважливішим кроком, який визначив подальшу наукову та життєву долю В. Ю. Ганкевича, став його свідомий вибір як найбільш перспективного наукового керівника кандидата історичних наук, завідувача кафедрою історії УРСР, першого проректора університету В. Ф. Шарапи. Відповідно до спогадів В. Ю. Ганкевича, останній не зміг відмовити бравому щойно демобілізованому з армії студенту, який з'явився в приймальні у прикрашеному відзнаками військовому однострої та наполегливо попросив проректора бути науковим керівником.

Необхідно зазначити, що у зв'язку з початком масової репатріації кримських татар на півострів актуалізувалася й відповідна наукова проблематика. Саме В. Ф. Шарапа, як згадував пізніше В. Ю. Ганкевич, запропонував йому спробувати знайти матеріали щодо одного з найвидатніших діячів цього народу – Ісмаїла Гаспринського. Ця пропозиція наукового керівника стала доленосною для Віктора. Вже в першій архівній справі, що потрапила на стіл молодого студента-дослідника в Кримському обласному архіві, містилися важливі матеріали про І. Гаспринського та його автографи. Він з першого ж дотику до цієї теми відчув, що це “його” проблематика, та залишався вірним їй все життя. Ще за часів навчання В. Ю. Ганкевич підготував курсові роботи про діяльність І. Гаспринського як голови Бахчисарайської міської думи, видатного громадсько-політичного діяча та інші аспекти його біографії, що стали основою його дипломної роботи, яка була захищена в 1992 р.

З 1992-го по 1995 р. В. Ю. Ганкевич був аспірантом кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін історичного факультету СДУ, яку закінчив достроково та був переведений на посаду асистента. Дисертацію “Життя та діяльність І. Гаспринського (1851–1914 рр.)” на здобуття наукового ступеня кандидата наук він захистив у спеціалізованій вченій раді Запорізького державного університету. А вже за п'ять років – 20 вересня 2000 р. рішенням спеціалізованої вченої ради Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України В. Ю. Ганкевичу було присвоєно вчений ступінь доктора історичних наук за дослідження “Джадидистська реформа просвіти кримських татар (межа XIX–XX ст.)”. Зауважимо, що на той час він був наймолодшим доктором історичних наук в Україні. 18 лютого 2003 р. рішенням Атестаційної колегії МОН України В. Ю. Ганкевичу було присвоєно вчене звання професора кафедри історії України та допоміжних історичних дисциплін.

З того часу В. Ю. Ганкевич віддав перевагу науковій і викладацькій діяльності над планами ще армійських часів про громадську діяльність. Причиною цього було розчарування у політиці. Ще десь у 1989 р. він за рекомендацією свого наукового керівника став кандидатом у члени КПРС, але після отримання необхідного річного стажу від переведення у члени партії ухилився. Приблизно в той же час він вступив до Народного руху за перебудову ім. Т. Шевченка, але діяльність і цієї політизованої сили невдовзі його розчарувала. Певною мірою він повернувся до участі в громадських політичних об'єднаннях у 2005 р., коли, як і багато інших співробітників Таврійського національного університету, отримав квиток члена Соціалістичної партії України. Але той крок був скоріше необхідною даниною особливостям “помаранчевого” періоду історії України. Загалом В. Ю. Ганкевич досить критично ставився до соціалістичних ідей.

Особисте життя у Віктора не склалося. В середині 1990-х він був одружений зі студенткою-істориком Майєю Воронковою, але цей шлюб проіснував недовго. Розчарувавшись у подружньому житті й не маючи дітей, весь свій час і творчий потенціал

В. Ю. Ганкевич присвячував науці, викладацькій та педагогічній діяльності. Під його керівництвом за 14 років було підготовлено 15 кандидатів історичних наук, а троє з його учнів вже успішно захистили й докторські дисертації з проблем історії кримських татар, передусім у сфері вивчення минулого національної преси, системи освіти, релігійних установ тощо. Тим самим В. Ю. Ганкевич зробив найвагомійший внесок у справу вивчення історії і культури кримських татар в Україні та фактично започаткував у рамках наукових досліджень сучасну національну історіографічну школу з цього питання. Випускники професора Віктора Ганкевича плідно працюють у системі закладів науки, освіти і культури, в органах державного управління різних рівнів.

В. Ю. Ганкевич був також членом спеціалізованої вченої ради Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського; членом спеціалізованої вченої ради (докторської) Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського з політології. Він був членом редколегії наукових часописів “Учені записки ТНУ” (історія) та “Культура народів Причорномор’я”. Його особистий науковий доробок налічує більш ніж 200 наукових і науково-методичних робіт (у т. ч. 10 монографій і брошур), які були опубліковані в Україні, Німеччині, Росії та Туреччині. У 2004 р. в Анкарі за участі В. Ю. Ганкевича відбулася міжнародна конференція, присвячена 90-м роковинам із дня смерті І. Гаспринського. У збірнику матеріалів конференції, що вийшов за редакцією одного з найвідоміших у Туреччині фахівців з історії Криму доктора Х. Кирилми, опубліковано шість (!) статей В. Ю. Ганкевича. Це вказує на безумовне визнання в Туреччині авторитету українського науковця як одного з провідних фахівців з питань біографії І. Гаспринського та історії кримських татар другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

За значні здобутки на ниві наукових досліджень він був неодноразово відзначений: у 1994–1995 рр. – стипендією Президента України; в 1997 р. – премією Асоціації національних громад і спільнот народів Криму ім. І. Гаспринського; у 2008 р. – Почесною грамотою МОН України; у 2000 р. – премією Абдель Азіз Сауд Аль-Баптіні для нащадків імама Аль Бухарі (Саудівська Аравія); у 2011 р. – Почесною грамотою Президії Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Але найвагомішою відзнакою, яка залишиться назавжди в пам’яті нащадків, є його учні й продовжувачі тієї справи, якій він присвятив своє життя.

*Основні праці В. Ю. Ганкевича сходознавчої спрямованості
(скорочений перелік):*

Кърымтатарларнынъ муаджерети ве Гаспринский // Ыылдыз. – 1994. – № 2. – С. 205–214 (у співавторстві з Д. Золотарьовим).

“В ім’я гуманітарного завдання” (Ісмаїл Гаспринський в Каїрі) // Вісник Національної академії наук України. – 1995. – № 5–6. – С. 39–42.

Исмаил-бей Мустафа-оглу Гаспринский. Библиография. – Симферополь: Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 1995. – 80 с. (у співавторстві з Н. Яг’я).

Очерки по истории крымскотатарского народного образования. Реформирование этноконфессиональных учебных заведений мусульман Таврической губернии ХІХ – начала ХХ вв. – Симферополь: Таврия, 1998. – 162 с.

На службе правде и просвещению. Краткий биографический очерк Исмаила Гаспринского (1851–1914). – Симферополь: Доля, 2000. – 328 с.

Крымскотатарские медресе (курс лекций). – Симферополь: Доля, 2001. – 76 с.

Гаспринский И. Французские письма / Сост. В. Ю. Ганкевич. – Симферополь: Доля, 2003. – 204 с.

XIX ve XX. Asırlar Dönemecinde İlya Kazas ve Kıırım Türk Halklarının Eğitimi Meselesi // Dinî Araştırmalar. – Cilt. – Sayı: 3. – Ocak-Nisan. – S. 99–111.

Gankaviç Viktor Y., Şarapa Viktor F. Gasprinskiy nin Bahçesaray Şehir Meclisin deki faaliyetleri // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 21–26.

İsmail Bey Gaspralı Gasprinskiy ve Russkoye Znamya Gazetinin bir Provokasyon // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 27–30.

Faydalı Eglence: Kırım Tatar Milli Basının İlk Adım // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 181–184.

Tercüman Gazetesinin Tarihine Dair Arşiv ve Müze Kaynakları // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 227–222.

Tercüman Gazetesinin ve Müslüman Okuları Eğitilmesi Meselesi // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 233–238.

Bahçesaraylı Bir Asilzadenin Sankt Petersburg'daki Yainevi // İsmail Bey Gaspralı için. – Ankara, 2004. – S. 531–538.

До джерел кримськотатарської журналістики: навчальний посібник. – Сімферополь: Б. в., 2004. – 356 с. (у співавторстві з І. О. Богдановичем).

Медиев А. Крымские письма / Сост. В. Ю. Ганкевич. – Симферополь: Доля, 2005. – 88 с.

Культурно-освітнє життя етнорелігійних громад Криму // Крим в етнополітичному вимірі. – К.: Світогляд, 2005. – С. 75–85.

Gankevich V. The Muslim Newspaper *Perevodchik* / Terjüman (1883–1918) and the Art of Printing // *Islamic Art and Architecture in the European Periphery / Crimea, Caucasus, and the Volga-Ural Region*. – Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2008. – P. 117–120, 260–261.

Исмаил Гаспринский и возникновение либерально-мусульманского политического движения. – Симферополь: Доля, 2008. – 192 с. (у співавторстві з С. П. Шендріковою).

Адміністративно-політична діяльність та політико-правові погляди Ісмаїла Гаспринського. – Сімферополь: Доля, 2009. – 206 с. (у співавторстві з В. О. Гладуном).

Ислам в Крыму: очерки истории функционирования мусульманских институтов. – Симферополь: ЧП “Элинь”, 2009. – 432 с. (у співавторстві з О. Є. Бойцовой, Е. С. Муратовою, З. З. Хайрединовою).

Питання підручників для кримськотатарських навчальних закладів наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. // *Межнациональные и межконфессиональные отношения в Крыму и проблемы формирования толерантности*. – К.: Золоті Ворота, 2009. – С. 171–177.

Висвітлення питань шариату та фікху на шпальтах газети “Терджиман” // *Межэтнические и межконфессиональные отношения в Крыму: проблемы и их решение. Сборник научных статей*. – Симферополь: Тезис, 2009. – С. 99–109.

Исмаил Гаспринский – міський голова Бахчисараю. – Сімферополь: Доля, 2011. – 302 с.

М. А. Араджиони, Д. Ю. Золотарьов